

Aragon

Aragonnal a francia összeomlás után találkoztam először a Poésie és a Fontaine című folyóiratokban, melyek a francia önértékelés első, csodálatos jelei voltak. Már nevében volt valami különös, vonzó, a középkori trubadurokéra emlékeztető, mely egy egész világot — minden furcsaságával, titokzatosságával, boszorkányságával, földöntúli örömeivel és nyomorúságával — hordoz magában. Verseiből úgy lépett elélem, mint a szavak rengetegének mágusa, akinek intésére a francia nyelv, az emberi lélek nagy orgonája soha nem hallott, igézetes hangon szólalt meg. Mintha a Bertrand de Born ott kiáltottak volna át a messzi századokból, akik merték vállalni a harcot az elnyomó ellen, akik mertek férfiak lenni. Költészetének alkimiájából a szabadság szellemét szabadította fel, mely ott lebegett már 1940-ben az „üres szemű, agyongyötrött városok felett” és megreszkettette a minden emberi jog lábbaltipróját. A Crève-Coeur című kötetének minden verse a francia sorsba itatódott, és a bennük rejlő hit, reménytelen remény, a zsarnoksággal soha meg nem alkuvó magatartás irányította ez után már útját. Miért volt számomra Aragon-költészete az első pillanatban annyira megnyerő és vonzó? Mert a nemes emberi feszítésnek és magatartásnak olyan elemeit fedeztem fel benne, amely minden idők igazi emberéé a megpróbáltatások idején. Mert a Bach-korszak allegóriáinak örök fájdalomával és lázadásával rokonhangját éreztem meg a szürrealista irány e nagyszerű képviselőjének mélyhangú hegedűjén. Mert zenéjében az elnyomottak, a kiszolgáltatottak elemi erővel feltörő jaja a miénk is volt azokban a rettenetes időkben, amikor soha teljesebben és véresebben nem éreztük emberek, nemzetek levélsorsát. Mert szava az elnyomott, a letiprott nép szava volt.

A Yeux d'Élsa kötetében a gyűlölet és a szerelem egyetlen, megfoghatatlan csodálatos reménnyé olvad: „Szerelmemnek csak egy neve van: a remény.” És a remény valóraváltása sokáig váratott magára, de megtörtént és a szív éjszakájára, amelyről azt énekelte, hogy nincsen reggele, mégis elkövetkezett a hajnal. A középkori trubadurok bűvészi formakezelése, Hugo tért és időt átröppenő képzelete, költői muzsikájának megigéző ereje, egy-egy régi vagy új szavának édes varázsa lepi meg és ejti meg léptenyomon az olvasót. Aragon, a tudós, a bűvész, a művész, a költő és az Ember egy személyben.

* * *

Másodszor Budapesten találkoztam vele. Nagyon féltem, hogy az emberben nem azt látom majd, amit a költőben láttam. Maga-

tartásom igazságtalan volt, kétségtelen, de természetes. És miközben vártam rá, sorokat kergettem: „Reverrons-nous jamais le paradis lointin“. Viszontlátjuk-e még a távoli édent. „Ma patrie est la faim la misère et l’amour“. Hazám az éhség, a nyomor s a szerelem és a sorok mögött hat év minden fekete emléke reszketett. Idegemben egy átélt embervihar messzi rezdüléseivel vártam reá, aki megtanított a reményre. És amikor megláttam, úgy éreztem, az emberben sem csalódtam. Arcán hordja a nagy magánosok tiszteletet követelő szomorúságát és idegenségét. Szavaiban pedig a rajongók fojtott büvöletét. Amikor verseit szavalta, a nyitott ablakokon át betolakodott a poraiból feléledt Budapest zaja, de a vers szállt a mindennapi élet lármáján túl, hogy megtanítsa a világot arra az igazságra, hogy

„a háború csak úgy ér véget,
Ha belőle az Ember jut ki győztesen.“

Madácsy László

Elza — Keringő

Aragon

*Hová futsz gondolat hová futsz te árva
Az izzó homokban térden marad a Sziinx
Talán a győzelem mozdulatlansága
Nem oly szép ha hideg kőbe van is zárva
S a vén hajóról elröpülni szárnya sincs*

*Mi ez a varázskeringő mely elragad
Mint egy örült eszme büvöletes karma
Lenn suhan a véres idő lábam alatt
Többé nem ez a száj mondja a szavakat
Miféle megejtő müzsika ez Elza*

*Saumuri bor ez a babonás keringő
Karodban aléltan ittam e tűzitalt.
Aranyszín hajad most büvölet legyintő
Járjuk e nevedzenditő
Varázskeringőt Elza járja s járja majd*

*Hol öröm kergette perceink Montmartre-ra
Feledni hej hányszor vittük a bút s a jajt
Csillagos szép szemét az éj már lezárta
De a szív dobbant szavára
Maga kárára Elza járja s járja majd*

*Aztán álomsarkán megfordult az élet
Hány barát a múlté Kártyát kevert egyik
Spongyák szerelméről tartott nagy beszédet
A másik s most árnyak férgék
Rágják a rémület hercegőit*